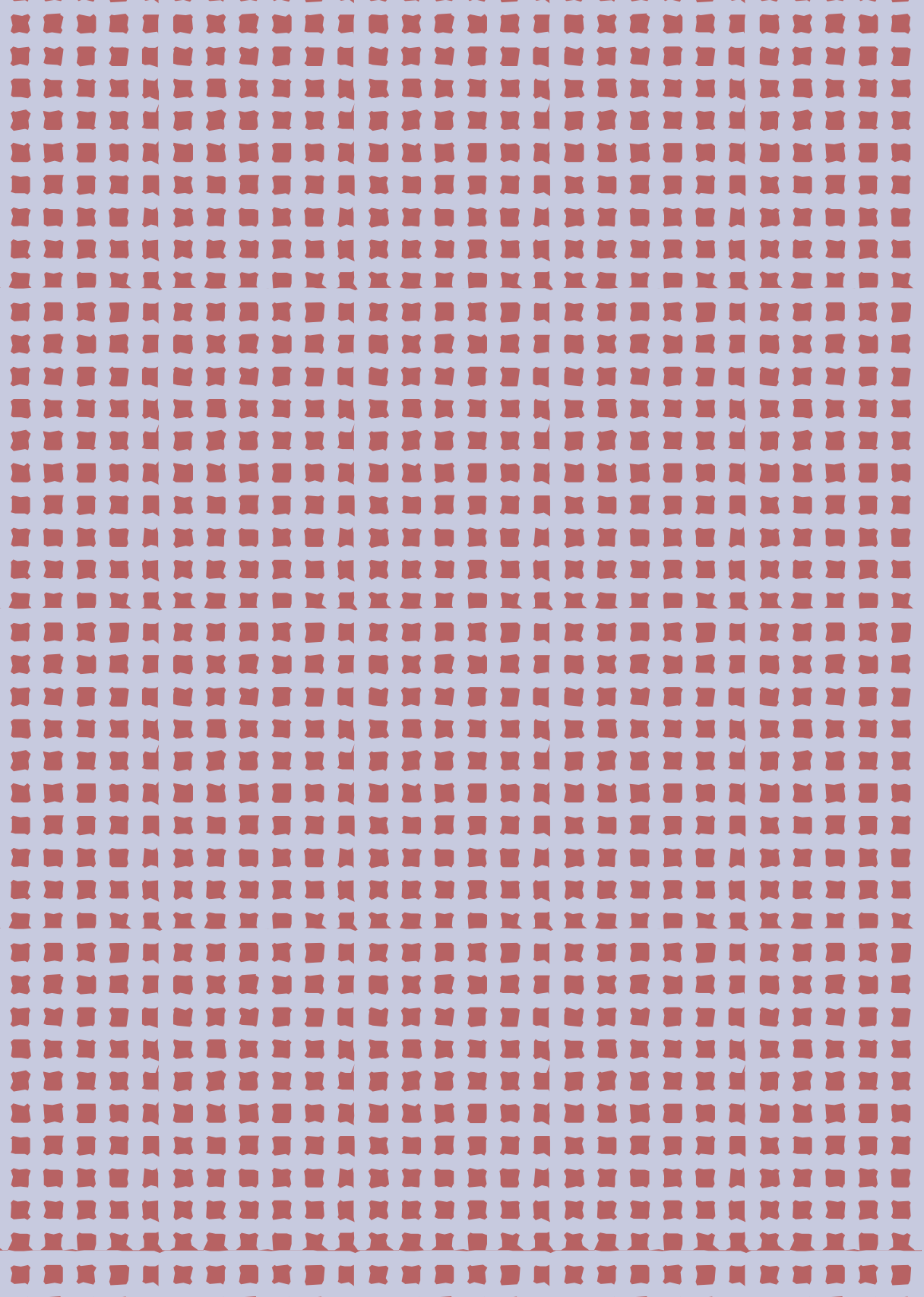

ADOPTUJ SI SVOJHO INTELEKTUÁLA

Silvester Lavrík

Komentáre a glosy k snahe
konzumentov moci opiť voliča,
tentoraz aj s unikátnymi
metabilboardmi Pavla Demeša

ADOPTUJ SI SVOJHO INTELEKTUÁLA

Silvester Lavrík

----- DiXit

Knihu venujeme každému, kto nad Slovenskom
nezlomil palicu ani ju nezobral do ruky,
aby ju roztancoval na chrbtoch protagonistov
nasledujúcich textov a obrázkov, hoci by si
to stokrát zaslúžili.

Na úvod

Pýtajú sa ma na literárnych besedách, doma aj medzi priateľmi, prečo potrebujem písať komentáre, glosy, prečo sa verejne vyjadrujem k politike. A dosť ostro! - dodávajú. Toto je ostro? - opáčim otázkou a spochybním aj tú politiku. Vyjadrujem sa k veciam, ktoré považujem za hodné našej pozornosti a verejnej debaty. Ak k nej chcem prispieť, a nemám sa cítiť ako kuchynský revolucionár, ktorý si doma pohundre, v krčme buchne päšťou po stole, na ulici nad donebavolajúcou aroganciou moci a rozdrapovačnosťou hlúposti mávne rukou, píšem. Ako sa tak pozerám, už dve desaťročia, a stále je o čom.

Komentáre napísané pred rokmi a venované verejne činným osobám, ktoré sa často usilovali a usilujú o naše blaho aj proti našej vôli, proti všetkým zásadám korektnosti a slušnosti – bohužiaľ – naozaj nestrácajú svoju aktuálnosť ani dnes. Mnohí z tých, ktorí nás gnómicky znejúcimi orákulami zariekali už pred desaťročiami, plánovali, sľubovali a vyhrážali sa, sú verejne činní stále. Napriek tomu, že pohoreli, sklamali a oklamali. Zariekali sa, že ak neuspejú, odídu. Zbabrali, čo sa dalo, a ešte sú tu. Čas a predovšetkým účet za nezvládnuté uplatňovanie mandátu, o ktorý sa sami uchádzali, z nich urobili tárajov, klamárov a aktérov závažných i hanebných káuz. No oni sa nevzdávajú a sú tu stále a zas, nepolepšiteľní a nepoučiteľní. Opäť sľubujú, opäť kalkulujú, opäť sa nehanbia zavádzať. Aby sme im opäť nenaleteli, komentáre a glosy

k snahe týchto konzumentov moci opiť voliča prázdnyimi sľubmi a vedomými klamstvami, vydávame knižne.

Nesmierne ma teší, že tentoraz aj s unikátnymi metabillbordmi Pavla Demeša. Diplomata a intelektuála, ktorý už dlhé roky dokazuje, že mu na stave našej historickej pamäte záleží, to robí po svojom a robí to vynikajúco. To, čo on pre naše spoločenské vedomie podniká so svojím fotoaparátom už dve desaťročia a vo voľných chvíľach, by mala robiť nejaká verejnoprávna inštitúcia. Ale nerobí, a tak sa inštitúciou stal on sám. Jeho metabillbordy svedčia o našom úsilí nepodľahnúť demagógii bezobsažnej politiky a majú v sebe nielen skrytý pôvab nechceného a silu paradoxu, ale aj sýty a inteligentný humor.

Vydavateľom aj nám obom je veľkou čťou, že akurátnym slovom naše úsilie posmelili aj profesorka Soňa Szomolányi a profesor Miroslav Marcelli. Za ich trpezlivosť a o to cennejší pohľad na tento vydavateľský počin im ďakujem a nesmierne si ho vážim.

Silvester Lavrík

bistro
GOURMET

CHLEBÍČKY | DELIKATESY

HLAS

Peter
Pellegrini

Chcete
lacnejšie
potraviny?

www.peticiazazmenu.sk

Raňajky
až do večera

+
VÍKEND

k raňajkám
KAFA ZDARMA

Prečo píšem, čiže ľavá ruka diabla

Nadišiel čas byť úprimný. Rozhodol som sa, že sa pokúsim vysvetliť, prečo píšem. Ako píšem. Komu píšem... Viem, že vy by ste sa bez toho pokojne zaobišli. Ide však o to, že ja nie. Otázky o tom, prečo, ako, dokonca aj ako rýchlo píšem, dostávam často. Občas sa ma pýtajú aj na to, o čom píšem. Ak takú otázku položí dieťa, je to v poriadku. Ak mi ju však položí dospelý čitateľ, ktorý dokázateľne čítal niektorú z mojich kníh, nastáva pikantná situácia. Pre mňa, pravdaže. Poďme na to poporiadku. Ak so mnou vydržíte do konca, odmenou vám bude zistenie, že ste na tom oveľa lepšie, než ste si až doteraz mysleli. Lebo ako hovorí vo svojej prvej rade začínajúcim autorom americký prozaik Ray Bradbury – keď nemusíš, nepíš!

Keď sme pri čítaní, treba priznať, že aj ja som bol najskôr čitateľom. Už do školy som šiel ako čitateľ – samouk. CHLIEB PEČIVO – prvé dve slová, ktoré som si z jednotlivých písmen poskladal. Viseli na priečelí predajne, do ktorej ma mama posielala kúpiť to, čo výveska ponúkala – chlieb, rožky, vianočku,

briošky... Ten obchod bol predajňou znárodnenou rodine Semkovcov, až do tridsiatych rokov Schramekovcov. Jej majiteľkou a neskôr vedúcou bola teta Nela Semková. „Ic do Nely od Semka kupic hľeba,“ znel pokyn. A ja, bystroň prenáramný, som z toho usúdil, že nápis CHLIEB PEČIVO treba čítať: NELA SEMKOVÁ. Stratený v preklade, povedané jemne. Snaživý, ale zbytočne, povedané v súlade so skutočnosťou.

Keď som na svoj omyl vďaka sesternici Milke prišiel, červenal som sa až do zotmenia. Milka to však nikomu neprezradila a až do siedmej triedy sedela so mnou v jednej lavici. Nebyť sesternice, moja naivita by obveseľovala rovesníkov v oveľa hojnejšej miere, no aj tak neubehol deň, aby som im nedal zámienku na to, aby sa na mne smiali. Ako napríklad vtedy, keď mi Martin Šaveľ cestou z hodiny náboženstva prezradil, že darčeky nenosí Ježiško. So slzami v očiach a s výkrikom „Klamár!“ som sa naňho vrhol, aby som v kruhu veseliacich sa spolužiakov dostal riadnu nakladačku. Modriny sa zahojili rýchlo, ale pocit krivdy a historickej lúpeže som dodnes celkom nestrávil. Faktom však je, že spolu so sesternicou Emíliou sme svoj prvý šlabikár, dostávali sme jeden do lavice, prečítali od a po zet, od prvej po poslednú stranu ešte v ten deň, keď sme ho dostali.

Písanie bol v ranom období mojej povinnej školskej dochádzky samostatný predmet. Viem,

nebolo to ešte celkom autorské písanie, ale neutíšiteľná kreativita si počas tých hodín vedela vydobyť priestor. Pani učiteľka Ganóczyová by o tom vedela rozprávať! Striebristé, nakrátko ostrihané vlásky s prísne začesanou ofinou prechádzajúcou prostriedom čela, dobrotivá tvár farby orgovánového dreva, ušľachtilými filigránskymi vráskami prekreslená do podoby patinovaného šperku, srdce z masla. A nebesky modré oči. Vonkom a dočista svätá osoba! Keď sa usmiala, stromy v okolitých záhradách nahodili puky aj uprostred zimy. Učiteľské vzdelanie získala v Katolíckom učiteľskom ústave v Spišskej Kapitule. My sme boli jej poslední prváci, ona naša prvá učiteľka.

Otília Ganóczyová ten predmet volala krasopis. A neboli to z jej strany len plané reči. Jediná nezbedná nožička potiahnutá pod linku, trasľavou rukou vykrúžený oblúček vyskakujúci zo svojho riadka, a bolo po bezoblačnom blankyete v jej očiach. A ako to už s obláčikmi v dusnom ovzduší býva, pribúdali rýchlo. Búrka nastala vždy najneskôr v druhej polovici hodiny. Ujstť nebolo kam. Veru, aj na hromy-blesky došlo. Nie, nekričala. Bila nás. Cap-cap, rukou pripomínajúcou suchý konárik v hodvábnom papieri po tých našich, bacuľatých, kľavých a nešikovných. Nie, nebolelo to, kdeže! Zato slzy v jej modrých očiach pálili ešte aj pri zaspávaní. Ja som dostal hlavne

vtedy, keď ma pristihla, že píšem ľavačkou. Ľavá ruka je diablova, pošepala mi zakaždým, keď ma po nej capla.

A tak sa zo mňa stal vymodlený pravák. Viem, znie to ako nadávka, a veď to v mojom prípade ďaleko od nej nemalo. K pani učiteľke sa totiž pridala aj stará mama a mama... A spojenými silami, modlitbami adresovanými rovno Najvyššiemu dosiahli to, že vo vitríne vedľa riaditeľne som na výstavke zošit z krasopisu mal aj ja. Aj tu na Zemi sa bolo treba trochu snažiť. A tak som celé hodiny presedel za dubovým kuchynským stolom, kôpka nových zošitov so širokými riadkami pri lakti, lebo len čo pominul usedavý plač nad nespravodlivosťou sveta, bolo treba zakaždým, keď som sa pomýlil, prepísať celý zošit. Plakali sme všetci, pani učiteľka, mama, stará mama aj ja, ale dokázali sme to. Až do svojich šesnástich som potom síce v rozrušení koktal, ale dnes viem písať oboma rukami. Prečo však píšem, nad tým musím rozmýšľať ďalej. S tým mi už ani pani učiteľka Ganóczyová, ani nik iný nepomôže.

Gumenicové pivo

28. novembra 2010, SME

Mám chalupu v peknej podhorskej dedine. Pôvodne to bola zlatokopecská, drevorubačská a uhliarska osada. Neskôr sa rozšírila na údolné osídlenie pozdĺž potoka, dvory rozložené popri starej vozovej ceste, záhrady stúpajú pod horu. Opereným dravcom, ktoré nad dedinou krúžia skoro za každého počasia, môže takto na jeseň pripomínať lenivého hada. Na rozdiel od hada je dlhá dva kilometre a lenivo nehybná celý rok, nielen takto na jeseň. Okrem nedeľných popoludní. To sa na obecnom ihrisku hrá futbal.

Dedinské komunikácie bývajú u nás všelijaké. V mnohých prípadoch je to len stará vozová cesta znova a znova oblievaná tenkou asfaltovou polevou. Na sever od Dunaja nie sme v Stredomorí, celoročné teplotné rozpätie je aj šesťdesiat stupňov Celzia, z toho takých dvadsať je pod nulou. Za štyri roky poleva vybledne, popraská, začne sa mrviť ako starý zákusok. Presne tak chutia aj dávno zabudnuté politické zásluhy.

Pred štyrmi rokmi, mesiac pred voľbami do obecných zastupiteľstiev, začali v tejto mojej oblúbenej dedine asfaltovať cestu. Práca dokončili deň pred voľbami... A starosta bol opäť zvolený. Po novučičkej asfaltke si vykračoval pyšne ako páv. Blahosklonne zdravil susedov, bratrancov, strýcov, stryné – voličov. Užíval si plody svojej politickej múdrosti. Pokiaľ ma pamäť neklame, a bojím

sa, že neklame, nič viac sa v dedine za tie štyri roky nevybudovalo. Až do tohtoročnej jesene.

Dva týždne pred tohtoročnými voľbami začali miestni povalači, nedobrovoľne združení pod značkou VPP, rozbíjať pravú krajinu cesty na úseku krčma – obecný úrad. Po týždni chaotického hmýrenia vysvitlo, že idú budovať chodník. Z krčmy na obecný úrad. Nejakých stopäťdesiat metrov. V deň volieb boli v najlepšom. Poklopkávali dlažobné kamene, utierali si spotené čelá, odpľúvali do prachu, cúvajúc ako raci. Alebo profesionálni dlaždiči. Okolo-idúcemu nemohlo nenapadnúť, že dosluhujúcemu starostovi dlaždia... Pred sebou mali položených celých dvadsať metrov zámkovej dlažby. Zvyšok verejnoprospešnej práce ich čakal za chrbtom.

V deň volieb, hneď zrána, sa pri nich pristavil rodák. Všetci ho volajú Miško. Práve vyšiel z obecného konzumu. V sieťovke si nie-sol ranný nákup. Úctyhodná biela brada, vekom zaoblené ramená, rozvážny krok. Stelesnenie dôstojnosti na prvý pohľad. Len na prvý. Robotníci sa tvárili, že ho nevidia, no nepomohlo. Starký ani nečakal na pozdrav, ani sám sa s nejakým zdravením neunúval. Na! Toto ste chceli?! Chlapi nereagovali. Starký teda mávol rukou a s hundraním odkráčal. ... sa ja tu budem s vami oňďať! Tu máte svoju Ameriku! Oňďať takýto život!

Len chodte voliť, Miško, nabádala ho pár chvíľ predtým majiteľka obchodu. Miško len mávol rukou. Potom budete zasa štyri roky huhlať, nevzdávala sa žena za pultom, kým naň kládla chlieb, točenú cesnakovú klobásu a zápalky. Miško dával nákup do sieťovky a odmietavo krútil hlavou. To sú čo za voľby toto?! Ani pivo nedajú, ani párky, koho ja budem voliť? Môžem ich oňďať! Chceli tu mať Ameriku, nech si ju majú. Daj mi ešte jedno pivo... Jedno?

Hento gumenicové, ukázal zákazník hrčavým prstom na jedena-pollitrovú plastovú fľašu. Musíš rozmýšľať ekologicky, poznamenal s neprehliadnutelnou prevahou v hlase. Plechovkové, to je ako psovi mucha. To ani oňdať, ani neoňdať. S prázdnyimi fľaškami sa ti ja oňdať nebudem. Kúpim si gumenicové, čo sa ja budem oňdať!

Ktovie, čo by Miško povedal, keby do obecného zastupiteľstva v jeho rodnej obci kandidoval napríklad Ježiš Kristus. Myslím si, že ak by v rámci predvolebnej kampane nepremieňal vodu na víno, resp. na gumenicové pivo, so svojím programom ľudskej spásy by na Slovensku neprešiel ani do toho najmenšieho obecného zastupiteľstva. Nieto ešte aby sa stal starostom či primátorom. Zato takého Ivana Gašparoviča si naši ľudia zvolia pokojne znova. Na konto komunálnych volieb 2010 náš pán prezident povedal, že problémy občanov by mali riešiť tí, ktorí im rozumejú. Miško s gumenicovým pivom by podľa jeho definície bol ideálnym komunálnym politikom. Tak ako je, vo svetle vlastnej gnómickej definície, Ivan Gašparovič ideálnym prezidentom. To vám povie každý politológ. Ale až deň po voľbách. Chcel by som disponovať aspoň zlomkom múdrosti politológov verejne vystupujúcich deň po voľbách. Alebo ešte lepšie – doprial by som ju čerstvo zvoleným zástupcom ľudu. To by sa nám žilo! To by už tento svet Miška hádam troška aj prestal oňdať.

V nedeľu po voľbách bol na stavenisku chodníka od krčmy k obecnému úradu pokoj. Verejnoprospešný pokoj. Presnejšie povedané – na chodníku od obecného úradu do krčmy. Pochopiteľne. V nedeľu ráno bolo už všetko rozhodnuté. Chlapi, ktorých deň predtým tak trýznil Miškov historický skepticizmus, zaslúžene odpočívali. Veď myslia ekologicky. Aj staronový starosta myslí ekologicky. A politicky. Čapované je predsa len najlepšie. Miška a jeho gumenicové pivo môžu oňdať. A na stavenisko sa vrátia až o štyri roky.

Zápisky obyčajného človeka

14. februára 2011, SME

Čo má obyčajný človek zo života? Teda okrem trápenia? Nič. Narodí sa obyčajným ľuďom v nejaký úplne obyčajný piatok a ešte ani to nevie celkom presne, lebo keby mu vôbec zišlo na um opýtať sa na to svojich obyčajných rodičov, nič sa nedozvie. Bol to taký zúfalo obyčajný deň, že si ho ani nedokázali zapamätať. Nakoniec – čo by človek čakal od úplne obyčajných ľudí žijúcich v meste takom obyčajnom, že možno neexistuje ani jedna jeho pohľadnica. Nikomu totiž doteraz nenapadlo ofotiť ho.

Obyčajný človek môže cestovať hoci do Paríža alebo Londýna a stretnúť tam anglickú kráľovnú, alebo sa môže odtrepáť do New Yorku a žúrovať tam s úplnými špičkami ľudského rodu, keď sa všetko skončí a on sa vráti domov, zistí len jedno – som ten najobyčajnejší človek a nič s tým nespravím, ani keby som v tom NY minul rozpočet toho svojho mestečka bez mena na sto rokov dopredu.

Obyčajný človek je ako tá nemožná princezná, ktorá bola taká presvedčená o svojej úchvatnosti, že všetko, čoho sa dotkla, premenila na zlato. Je presne taký istý, lenže všetko, čo zaznamená niektorý z jeho zmyslov, náhle zovšednie. Obyčajný človek všetko, čoho sa dotkne, premení na zúfalú obyčajnosť. Jeho nadšenie je také obyčajné, že medzi misou halušiek a svitaním na Kriváni nedokáže nájsť žiadny podstatný rozdiel. Povie „nádhera“ a znie to duto, prázdno, nepresvedčivo, ako keď sa Európan snaží pochváliť ryžu

v japonskej reštaurácii. Obyčajný človek nevie, čo má na takom východe slnka obdivovať. Nevie ani celkom presne, čo neobyčajné môže byť na mise halušiek. No halušky, povie si v duchu. No ďalšie ráno, napadne mu. Ak je naozaj obyčajný, ako sa patrí. Lebo keby prišiel na to, čo je tu podivuhodné, neobyčajné, sviatočné či krásne, prestal by byť obyčajným človekom. Uf, a to by bola istým spôsobom zrada. Neobyčajne podlá.

Ak začne obyčajný človek hovoriť o veľkých a vznešených veciach, premenia sa na banálne tak náhle, ako sa po vzlietnutí do výšky desaťtisíc metrov premenia impozantné veľhory na dekoráciu za okienkom lietadla letiaceho nadzvukovou rýchlosťou, pripomínajúcu pokrčený baliaci papier.

Na obyčajnosti obyčajného človeka je pozoruhodná najmä jej axiomatickosť. Obyčajný človek svoju obyčajnosť nemusí dokazovať. Vlastne ani nemá ako. V obyčajnosti sa nedá súťažiť. Všetci obyčajní ľudia sú vo svojej obyčajnosti olympijskými víťazmi v obyčajnosti. Permanentnými. Narodia sa tak, žijú tak, umierajú s týmto titulom. Ak by tento paradox prestal platiť, všetci do jedného by odrazu o svoje vavríny prišli. Obyčajnosť sa vylučuje s akoukoľvek súťaživosťou, ambíciami, víťazstvami.

Obyčajného človeka sa nik neopováži odsudzovať za jeho obyčajnosť. Ako by aj mohol! Máme slobodu voľby, každý sa môže rozhodnúť. Ak niekto chce byť obyčajným človekom, má na to sväté právo. Ale pozor, kto by si myslel, že výsada byť obyčajným človekom je vec voľby, škaredo by sa pomýlil. Byť obyčajným človekom je poslanie, drina a nebojím sa povedať – predurčenie. Znamená to zrieknuť sa prakticky všetkého, po čom zvyšok ľudstva túži, dokonca aj zdravého rozumu. Už z toho je zrejmé, že byť obyčajným

človekom je oveľa náročnejšie, než trebárs byť jogínom či budhistickým mníchom.

Ambície obyčajného človeka nepresahujú zabezpečovanie elementárnych životných funkcií. Ješť, piť, spať. Vedieť sa prežehnať, podpísať, spočítať si výplatu. A to už nebezpečne napíname hraničné možnosti obyčajného človeka. Prečo by si mal obyčajný človek potiť triko, keď dobre vie, že všetko stojí za prd, peniaze sú tu pre iných rovnako ako krásne ženy a rýchle autá? Obyčajný človek sa uspokojí aj s málom. A všetko, na čo nedočiahne, ofrflé. Zodpovednosť nepozná. Nemá odkiaľ, veď nič nechce.

Môžete mi veriť. Všetko, čo som tu napísal, je čistá pravda. Obyčajná pravda, ktorú nikto nechce počuť. Nikto si ju nechce priznať. Dokonca ani väčšina obyčajných ľudí nie. Ako každý obyčajný človek som sa dlho hľadal... Vlastne ani to nie. To obyčajný človek nikdy neurobí. Načo vynakladať toľko úsilia na to, aby zistil niečo, z čoho nemá ani len ten obyčajný deravý groš? Nehľadal som sa, napriek tomu som sa vo svojej obyčajnosti našiel. Uf, úplne ma to vyštavilo. Aj by som nenávidel celý svet, ale ani to naozaj obyčajný človek neurobí. Nenávisť obyčajná byť nemôže. Nenávisť nie je lenivosť, hlúposť ani únava. Nenávisť sa pohybuje v úplne iných sférach ako obyčajnosť. Myslím si, že ani láska, zodpovednosť či talent nemôžu byť obyčajné. Ale touto myšlienôčkou som sa už vybral na výlet ďaleko za bezpečné hranice obyčajnej úvahy. Radšej ju ani nepoužijem.

Čo sa obyčajný človek natrápi, kým zomrie. A pritom ešte aj to jeho trápenie je také obyčajné! Tak prečo sa ten Matovič konečne nepozrie do zrkadla? Prečo si konečne neuvedomí, že on nie je žiadny obyčajný človek, ale obyčajný pozér? A to je celkom iná káva. Tak nech sa neserie medzi nás obyčajných ľudí. My mu neveríme a tí ostatní už vôbec nie.

Memorandum notorického voliča

28. februára 2012, SME

Lezie mi na nervy, ako ľahko sa tento národ nechá obalamutiť, povedala nedávno Martina. Nie národ. Občania tejto krajiny, oponoval som. Vieš, ako to myslím, odbila ma. Vedel som. Martinu poznám niekoľko rokov. Jej hodnotový svet z nej robí skôr príbuznú Perikla, Rousseaua či Arendtovej než ktorejkoľvek z Kollárových Slávy dcér. Cíti sa však Slovenkou. Svoje občiansky príkladné a angažované postoje v duchu najlepších humanistických tradícií považuje za národné.

Martina je potomok niekoľkých generácií katolíckych, luteránskych a straníckych osvetárov z Liptova. Za svätých doma považovali rovným dielom Hlinku, Štefánika i Clementisa. Čakali sitnianskych rytierov, až kým sa z nich samých nestali jazdci spiaci v plnej zbroji predsudkov. Martina je to najlepšie, čo z čechoslovakistami, fašistami, bolševikmi a divokými privatizérmi zlikvidovaných slovenských elít 20. storočia v tomto národe ostalo.

Elity Martininho národa nie sú žiadni trpaslíci. Svätoplukom sa napriek nevôli jedného zo starých otcov veľmi neoháňa, ale na Mateja Bella z Očovej dopustiť nedá. Svojím encyklopedickým dielom inšpiroval Diderota, opakuje rada. Právom. Štúr burcoval v uhorskom parlamente. Vydával noviny. Loboval medzi turčianskymi zemanmi „za tú našu slovenčinu“. Hlinka bol predsedom parlamentného klubu. V československom parlamente. Clementis bol po druhej svetovej vojne ministrom zahraničných vecí. V Masarykovej vláde štátnym tajomníkom.

Kto sú elity dneška? – pýta sa Martina. V mediálnej dobe by z tituliek a monitorov prakticky nemali zliezať. V duchu najlepších národných tradícií by sme ich mená mali nachádzať pod úvodníkmi a komentármi. Na obálkach najčítanejších knižných titulov. Ich hlas by mal hrmieť spoza katedier našich najlepších škôl. Ich tváre by mali občania vídavať na straníckych tribúnach. V parlamente. Na zasadnutiach vlády. Máš ho vidieť! Vláde a parlamentu nevieme prísť na poctivé meno. Zo súčasných spisovateľov si sotva pamätáme zopár prefláknutých pseudonymov. Zvučnosť mien učiteľov svojou verejnou známosťou koketuje s digitálnou nulou. Na našu každodennosť vrhli médiami rozvíbrovaný tieň mená narýchlo personalizovaných marketingových produktov. Ich myšlienky sa obyčajne rodia v hrdle. Dunia takou prázdnotou, až z toho trpnu kosti.

Kde sú elity Martininho národa dnes? Povaľujú sa na leňoškách oportunistu, odpovedá si pohotovo. Sama. Elity mlčia. Zriekajú sa zodpovednosti. Zbabelo vyprázdňujú verejný priestor. Ohúrené možnosťami demokracie uctievajúcej individuálne slobody sa ani na chvíľu nedokážu stotožniť s inými než individuálnymi potrebami. Niekedy s úzko skupinovými. S odutou gambou ubiedeného-urazenej pipišky, ktorú celý večer nik nepozval do tanca.

Sme národ futbalových expertov, ktorí nikdy nedali gól. Ani na žiadny neprihrali. S výnimkou vlastných. Sme národ učiteľov a prorokov, ktorí svojim deťom nevedia vyložiť ani Desatoro. Sme národ premiérov, ktorí sa nepokúsili byť ani domovými dôverníkmi. Hneď moralizujeme, nedá sa zastaviť Martina. Do omrzenia opakujeme, že kráľ je nahý. Na rozdiel od Andersenovho chlapca sme nahý aj my. Dobrovoľne a vedome bezmenní. V dave alebo anonymite internetových diskusií. Osobné zámeno ja vieme používať iba v spojitosti s právami. Povinnosti majú oni. Keby nám dnes nejaký Kennedy

povedal – nepýtaj sa, čo môže urobiť tvoja vlasť pre teba, ale opýtaj sa, čo môžeš pre ňu urobiť ty, asi by nás spravodlivé rozhorčenie zadusilo. Zostarli sme oveľa skôr, než sme dospeli. Mentálne. Kulturné. Nekultivovane, horlí Martina.

Túžobne natahujeme krky. Hľadáme. Čakáme. Nevieme na čo. Ale trváme na tom, že v normálnom svete to už majú. Len k nám to nie a nie prísť. A keď je to zrazu tu, tvárime sa začudovane a do-
tknuto ako strážca národného pokladu, ktorého z večitého spánku zobudili rozihraní šarvanci a ešte mu potrhali pavučiny spájajúce ho s odumierajúcou postaťou. A v tej istej chvíli pod novou zástavou vyrazíme dôverčivo vpred len preto, lebo je nová. Lebo nemá minulosť. Žiadnu. Ak nám šprihnú do očí, že je to preto, lebo sme národ bez minulosti, v prvej chvíli sme ochotní prikývnuť. Jasné! My Slováci sme takí sprostí! Vzápäť sa zahanbíme. Precitnutie z omylu dokáže jedinca žijúceho vlastný život ako imitáciu prevzatých vzorov paralyzovať. Nabudúce si dám lepší pozor, povieme si. Ale lepší pozor si dáme iba na to, aby sa nikto nedozvedel, že sa nám tak neodolateľne páčia nové atrakcie. Napríklad kolotoče.

Tento národ lezie Martine na nervy vytrvalo. Nie občania. Národ. Vyslovene zneužíva skutočnosť, že ho Martina má rada. Miluje jeho jazyk. Literatúru. Krajinu. Veľké i malé mená. Napriek tomu, že jej lezie na nervy. V tomto ohľade sa Martina nemýli. Takýto prístup k realite nie je natolko zrelý, aby mohol byť nazývaný občianskym. Tento národ Martine lezie na nervy právom. Viem, ako to myslela. O tom, že je ho ľahké obalamutiť, hovorila vtedy v súvislosti s voľbami.

Som notorický volič. Je to preto, lebo je ľahké obalamutiť ma? Rád by som volil stranu, v ktorej by som pre hustý zástup robustných osobností v prvej dvadsiatke kandidátky krúžkoval len s najväčším sebazaprením. To musí byť peklo, vybrať z dvadsiatich skvelých kandidátov štyroch brilantných! Ľahko sa mi krúžkovať nebude nikdy, no to neznamená, že sa o to zase raz nepokúsim. Aj keď viem, že riskujem pocit ako po opici. Ak nie po sčítaní hlasov, po uplynutí funkčného obdobia holúbkov, ktorých som vlastnoručne zakrúžkoval, celkom určite. Pochopiteľne. Z opice sa vyspíš. Z toho, ako si volil, nie. Túto zodpovednosť zo mňa nikto nezloží. Ak by som si myslel niečo iné, len by som sa balamutil.

Adoptuj si svojho intelektuála
30. októbra 2013, SME

Predminulý piatok som na besede v košickej knižnici pre deti a mládež dostal pekelnú ťažkú otázku – kde v človeku sídli zlo. Od tretiačky s jemnými plavými vláskami. Spoza okuliarov hľadeli na mňa oči zvedavé a intenzívne, až som sa bál, že dôjde k samovznieteniu. Otázka to bola výživná, a keďže nebola jediná, kým som sa pokúsil o odpoveď, vypýtal som si oddychový čas. Iná šikovná dievčina nám medzitým zahrala na husličkách takých malých, že pomnožené číslo im bolo veľké ako otcova topánka.

Čerstvá skúsenosť z Košíc mi pripomenula jeden pekný a jeden škaredý poslucháčsky zážitok z leta. Najskôr ten pekný. Skupina mladých ľudí z Bratislavy oslovila svojich bývalých spolužiakov, ktorí sa venujú poľnohospodárstvu, a dohodla sa s nimi, že od nich budú kupovať čerstvú zeleninu. Vyčlenili na to garáž pod hlavnou stanicou. V utorok a v piatok gazda prinesie debničku označenú menom človeka, ktorý si nadiktoval, čo do nej chce. A platí sa dopredu, aby mal roľník z čoho žiť. Aj keď je tento nápad vlastne len sexy verziou paštekárskej tradície, ktorú my cezpoľní, vykoŕnení z rodičovských záhrad a záhumienkov vytrvalo pestujeme bez ohľadu na to, že sa nám všetci mešťania druhej generácie pohrdavo vyškierajú, páči sa mi. *Adoptuj si svojho farmára* sa to volá a slovo farmár je to jediné, čo mi na ňom nevoní. Nie som staromilec, ale o čo je sedliak, gazda, statkár, poľnohospodár horší od farmára? Že je historicky zaťažený? A farmár vari nie? To môžu

tvrdiť len takí, ktorí o zámorských kolonizačných praktikách nechcú nič vedieť.

A teraz ten škaredý zážitok. V rozhlasovej poludňajšej politickej debate sa na témy od ochrany života až po práva LGBT komunít pokúšali rozprávať dvaja aktívni politici. Pokúšali, lebo napriek množstvu slov a hluku nepovedali nič, z čoho by sa premýšľavému človeku neježili všetky chlpy. Oni po sebe vlastne len štekali. Svojím vystupovaním robili hanbu sebe, svojim stranám, učiteľom aj rodičom. Nie preto, aké pozície bránili. Na svoje omyly majú sväté právo. Hanebnosť ich počínania vyvierala z neschopnosti vlastné postoje podporiť aspoň jediným dôstojne vystavaným argumentom. Ich mená nie sú dôležité, a ak áno, tak len preto, aby bolo jasné, že si nevymýšľam. Redakcii som ich poskytol.

Po tomto smutnom a urážlivom poslucháčskom zážitku mi napadlo, že by bolo fajn, podľa onoho paštekárskeho mechanizmu, skúsiť založiť hnutie na podporu angažovaného myslenia. *Adoptuj si svojho intelektuála* by sa mohlo volať. A začať s tým by mohli naši vrelo milovaní politici. Politik by nahodil tému, jeho domáci intelektuál by mu ju zasial do úrodnej pôdy kontextu, prihnojoval historickými príkladmi... alebo aspoň predžul. Politik by prišiel do garáže vypočuť si, čo medzitým jeho súkromný mudrlant namyslel. Nemusel by dva razy do týždňa, stačilo by raz za mesiac. Alebo aspoň raz za život. Možno by sa potom tak často nestávalo, že len čo dostanú slovo, začnú opreteký predvádzať argumentačne podvyživené a hodnotovo bezcenné floskuly bez akéhokoľvek obsahu vrátane politického.

Slovník považuje intelektuála za ľudské individuum, ktoré vedome žije pretváraním zla na dobro, pričom dobro je všetko, čo mu

prospieva bez toho, aby komukoľvek škodilo. Aj v našej politickej kultúre sa svojho času intelektuáli pasovali s nedvižnosťou, zadubenosťou a paralyzujúcou letargiou. Jozef Miloslav Hurban, Ivan Horváth alebo trebárs Vladimír Clementis boli aktívnymi politikmi aj výkonnými intelektuálmi odrazu. Zďaleka neboli jediní. Ako by sa nám dnes zišli, keď potrebujeme stráviť témy ako ochrana života, právo voľby, eutanázia a budúcnosť vôbec... Lenže naši intelektuáli sa angažovanosti boja. A politici sa zasa boja myslenia. Myslenia, nie špekulovania. Lepšie nám je pohrdlivo postávať bokom a sŕkať blen sklamaní z tejto doby zelenší a jedovatejší ako všetok absint, čo naši bohémski či angažovaní predchodcovia kedy vypili.

Strach, hnev a zloba robia ľudskú tvár temnou a zachmúrenou. Nemám to vedecky podložené, ale som presvedčený, že aj znižujú inteligenčnú úroveň svojho hostiteľa. Všimnime si, koľko vyslovene popolavých tvárí sedí v našom parlamente. Ako málo usmiatech a uvoľnených ľudí je medzi tými, ktorí nám vládnu. Áno, nájdú sa aj takí, ktorí sa konštantne a profesionálne škeria. Ale to nie je výraz ich aktuálneho mentálneho stavu, to je maska. Od širokého blaženého úsmevu, ktorý je spoľahlivou visačkou chrapúňa po záručnej lehote, cez naučený, rozjasane zubatý šklab propagujúci dentistovo majstrovstvo až po vlčí úsmev profesionálneho demagóga, to všetko som v našej politike videl nespočetne veľakrát. Pokojný, uvoľnený úsmev človeka, ktorý nemá čo skrývať, som na slovenskej politickej scéne za svoj život zazrel len párkrát. Zadumaný úsmev oceňujúci argumentačné kvality názorového protivníka ešte zriedkavejšie. Naši slobodne zvolení namiesto argumentov hojne používajú atavistické praktiky; štekaním počínajúc a fackami končiac. Kazí im to pleť až do tej miery, že stretnúť politika naživo znamená odniesť si domov v žalúdku hrču ako po zrážke s vlakom naloženým hlúposťou.

Ak hovorím: adoptuj si intelektuála, milý/nemilý politik, rovno dodávam, že nemám na mysli tie typy, ktoré sa sebaisto cítia len ďaleko od vravy každodennosti, kde je ticho husté ako sirup a počuť v ňom len sadať prach a pridusené staropanenské posmrkávajúce nad ľudstvom rútiacim sa do záhuby. Mám na mysli individuum, od ktorého by si ani argumentom po papuli dostať nechcel. Hlavne preto, lebo by ťa potom hanba oblievala do konca tvojho politického života. Neškrtnem túto vetu, aj keď v nej jasne počuť suchorenie slamy v mojich topánkach. Čo už s nami, presne takíto sme. Kde iní začínajú argumentovať, tam je u nás už hodinu po ruvačke.

Viem, toto nie je odpoveď na otázku tretiačky z Košíc. Sú to len poznámky k nej. Deti si na svoje múdre otázky zaslúžia aspoň pozitívne, keď už nie múdre odpovede. Preto som sa s ich pani učiteľkou a tetou v knižnici dohodol, že odpoveď na otázku, kde v človeku sídli zlo, si premyslím a keď prídem na to, kde v človeku sídli zlo, pošlem im ju. Obávam sa, že to tak skoro nebude.

S úradujúcim premiérom sme jeden ročník. Bol by som rád, keby sa tým všetko, čo máme spoločné, končilo. Nie je to tak. Jemu sa to určite páči ešte menej ako mne, ale čo narobíme? Susedov ani rodinu si nevyberáme. Ani rovesníkov. K tomuto naliehavo dojímavému zisteniu som dospel po zhliadnutí jeho úprimne učesaného predvolebného videa. Aby sme hĺbku tohto sviežeho audiovizuálneho dielka vyznačujúceho sa už na prvý pohľad poučenou dramaturgiou dokázali oceniť, nezaškodí pripomenúť si atmosféru doby, do ktorej skúsení tvorcovia tohto nadčasového opusu svoje citlivo štylizované rozprávanie o krajine detstva mocného premiéra zasadili.

Náš ročník sa k témam ako prvé sväté prijímanie a pioniersky sľub dostal v sedemdesiatych rokoch 20. storočia. Pionierske schôdzky sme mávali raz do týždňa, hneď po vyučovaní. Hodiny náboženstva vzápätí po nich. Kto by si kazil dve popoludnia v týždni, keď môže len jedno? Oboje bola nuda na skapanie. Nik sa nedral dopredu, nehlásil, neusiloval vynikať. Ak nerátame zber prázdnych makovic, pomarančových šupiek, pagašťanov konských a čiastočných či plnomocných odpustkov, ani nebolo v čom. Okrem toho sme zbierali nálepky karafiátov za uvedomelé činy. Patrili sem: pomoc starším, pomoc mladším, pomoc rodičom, pomoc učiteľom... Pán farár, ktorý nás učili náboženstvo, nám za tie isté dobré skutky dávali sväté obrázky. Mali tú nevýhodu, že sa nedali nikam naliepať,

a tak sme si ich nosili roztrúsené po školských taškách. Okrúhle nálepky s vyobrazením hlavičky karafiátu bolo možné nájsť na tých najnepredvídateľnejších miestach. Jasné, hlavne na chlapčenských záchodoch. Števa Maliňáková si nálepkou s červeným karafiátom vylepšila obal svojho malého modlitebníka a spevníka. Treba podotknúť, že Števa nádherne spievala. Lenže bola veľká trémistka. Raz sa počas vystúpenia k MDŽ plynule prespievala od budovateľskej *Od Dunaja k strmým štítom Tatier* k pápežskej hymne a bezradný učiteľský zbor s tým nemohol nič robiť, lebo pri slovách „v sedmobrežnom kruhu Ríma, kde sa Petra chrám vypína“ sa k nej celé publikum pridalo.

Prvé sväté prijímanie aj pioniersky sľub som absolvoval v tej istej dederónovej košeli z dusivého polyesteru. V kostole mi pod krkom visela tmavomodrá zamatka, pred pomníkom padlých partizánov červená šatka uviazaná na jednotku. To nie je hodnotenie, ale metódický pokyn. Pioniersku šatku bolo treba vedieť uviazať tak, aby pri pohľade spredu jej nerovnako dlhé konce písali jednotku. Ako vraví klasik, slnečná krajina detstva ostala za nami a my sme sa rozleteli do sveta. Kto študovať, kto pracovať, kto robiť kariéru. Kto obitroje. Vtedy sa tomu hovorilo – budovať šťastné zajtrajšky. Ak mal v tom čase niekto z nás čerstvých dvadsiatnikov okrem birmovky aj stranícku legitimáciu, bolo zrejmé, že má ambíciu byť pri tých žiarivých zajtrajškoch medzi prvými. Ono to totižto s členstvom v komunistickej strane nebolo až také jednoduché. Ozembucha, ktorý si dvakrát niečo pomyslel, kým si to nechal pre seba, vstúpiť do strany neponúkali. Nikomu nepodsúvam tvrdenie, že každý, kto do strany vstúpil, bol vagabund, a každý, kto to odmietol, sa automaticky stal aspirantom na blahorečenie zaživa. Boli sme politicky a občiansky negramotní, zaostali, zanedbaní. Z odstraňovania tej zaostalosti by dnes vyžila celá jedna mohutná programová sekcia Európskej